

NEUS CANYELLES

MILADY

Empúries

narrativa

Neus Canyelles
Milady

Editorial Empúries

Barcelona

Primera edició: octubre del 2023

© Neus Canyelles, 2023.
Aquesta edició c/o SalmaiaLit, agència literària

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.
Editorial Empúries
Diagonal, 662-664 — 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Grup62
DIPÒSIT LEGAL: B. 12.862-2023
ISBN: 978-84-19729-05-7

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats
i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació
de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de
qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest
ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així
a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin
continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos)
si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.
Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com
o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

És que no puc pujar a casa. Al nostre pis, on hem viscut juntes trenta anys. O no. Realment hi hem passat tota la vida. La nostra existència ha passat gairebé tota en aquest pis, amb una sala molt gran —de les que ja no en fan—, quatre habitacions, dos banys i una cuina. Un pis dels anys setanta que tu vares saber convertir en una casa del nou mil·lenni sense haver d'esforçar-t'hi gaire. Tenies un gust exquisit.

Totes les coses que conté varen servir per construir la nostra vida. Igual que les que ja no hi són (converses, alenades, rialles i plors, somnis i malsons que ens contàvem en despertar després d'una nit d'angoixa, o confessions que ens canviaren la vida...). No puc pujar a casa perquè les dones que ara cuiden el pare ho tenen tot trastocat. I si tu ho veiessis, mamà, tornaries a tancar els ulls i t'adormiries. Et giraries dins el llit i diries: ara ja no m'importa; l'únic que vull és desaparèixer i aconseguir descansar.

Realment això és el que vares fer. Nosaltres dormíem a la nostra habitació, juntes. No hi havíem dormit des de feia trenta anys. Na Meri i jo. I pareixíem dues nines petites amb els seus pijames d'adul-

tes, que et guardàvem i et vigilàvem... Va ser una nit lleugera, de totes maneres, en què no sé si la por i els nervis varen ser tan presents com l'alegria d'estar juntes. No sabíem que seria la darrera nit. Semblava que et sentíem respirar. Com un petit fil que vibrava a causa del moviment de l'aire.

Ens aixecàvem de tant en tant a mirar-te. Tu no et movies. La mamà dorm, ens dèiem l'una a l'altra. I tornàvem al llit. Havies obert els ulls per dir-nos bona nit unes quantes hores abans de colgar-nos. Neus, vares mormolar, quanta de sang que m'ha sortit. Ai, Neus, que te n'he fet passar, de pena. Jo tenia la seva mà dins la meva. I la vaig besar al front. Tenia la pell molt fina. No tenia arrugues. I les galtes li feien una oloreta molt agradable (segurament perquè sempre s'havia rentat la cara amb sabó i aigua clara i aquell ritual ja s'havia eternitzat i la definia). La mare no feia l'olor d'una dona de vuitanta-quatre anys, és a dir, de dona vella. Tampoc no havia perdut gaire la llum dels ulls —de vegades, esgrogueïts, tanmateix— ni la bellesa de les mans.

A les set i mitja el metge arribà a casa. Jo pensava: i ara què?

No m'hauria d'haver preocupat tant. Ara ja s'acabava tot. Faltava molt poc.

—Ha entrat en coma. No passarà d'avui matí—va dir ell.

I així va ser. Nosaltres ens abalançàrem sobre aquell cos i vàrem començar a besar-lo pertot. Les

mans, la cara, l'esquena, el front, els braços, el nas, els ulls tancats, els dits. No puc imaginar-me una mort més dolça. Després varen començar els plors.

—Dia 20 de novembre. *Joder!* Com en Franco! Quina merda! —vaig cridar.

El doctor no va poder amagar el seu esclafit, tot i que tenia els ulls una mica humits. La mare també hauria rigut... Ai, Neus, sempre se t'ocorren unes coses, hauria dit.

I ara el que em passa és que no puc pujar al pis. Perquè veig totes les teves coses i les vull canviar per tu. Les plantes es van pansint, l'una rere l'altra. A la cuina hi ha regalims. Les tovalloles no estan posades com tu ens vares ensenyar (elles no en saben; no en saben, Milady). I jo les pos bé. Però sempre, en fer aquest gest, començ a plorar. I l'endemà ja tornen a estar malament. Els mobles estan canviats de lloc (és clar, elles pretenen la comoditat, són pràctiques; no com nosaltres, que si havíem de retirar un cossiòl per obrir una porta, ho fèiem com si res). El lavabo petit s'ha convertit en un amuntegament de medecines, sabons i palanganes, i productes de neteja. Tu no hauries deixat mai una botella de lleixiu darrere del vàter... No puc pujar al pis, perquè no m'hi trob bé. Abans era la seguretat absoluta; ara és com una cova on s'amaguen lladres o pistolers. Abans era casa teva i casa nostra. Ara és la casa d'uns estranys, però amb el pare a dins.

He acompanyat na Meri al dentista. Mentre l'esperava fora de la consulta, he rebut una cridada del pare. M'ha dit:

—Neus, jo quants d'anys tenc?

—En tens vuitanta-sis.

—Quants?

—Vuitanta-sis.

—Segur? És que ara no sé si en tenc vuitanta-sis o seixanta-vuit...

—No, papà. En tens vuitanta-sis.

—Ah... Vuitanta-sis, idò. I sa mamà, quant de temps fa que se'n va anar?

—Un mes.

—Un mes?

—Sí.

—Quin dia era?

—Dia 20, papà.

—Ja fa un mes? —pregunta.

—Sí.

—Quan venguí na Maria Rosa, hem de telefonar als francesos, que m'han enviat una carta. O una postal. No ho sé.

—Ah! Com cada any. Segur que és una felicitació de Nadal.

—Ja... I qui són, aquests francesos? No me'n record. No me'n record de res.

—Són els Kuntzmann. Tu els vares moblar un apartament a s'Arenal. De vegades anàveu a sopar junts amb la mamà a Cas Cotxer, que era un restaurant molt bo. Saps qui et dic?

—No. No sé qui són. Però els hauríem de contestar, no ho trobes? Hauria de venir na Maria Rosa, que ella sap francès.

—Sí, ella t'ajudarà.

—I què nomen?

—Kuntzmann. Eren pastissers en una ciutat del nord de França. Ara ja saps qui et dic?

—No, però quan vengui na Maria Rosa, que els cridi. Jo ara no record com es diu «ella és morta» en francès.

—Jo tampoc ho sé. És millor que ho demanis a na Meri; jo no en sé, de francès.

Ella és morta. Fa un mes. I el pare, és viu?

El primer record que tenc de la meva mare és de quan jo tenia tres o quatre anys. Ho veig com si fos ara; i ni em cal tancar els ulls. Durant aquells primers anys vivíem en un pis enorme acabat de construir just damunt del que havia estat la planta baixa dels avis, amb un gran jardí i una terrassa adequada perquè l'habités també en Domi, el pastor alemany dels pares, que va haver de marxar de casa quan va néixer na Meri, perquè no consentia que ningú se li acostés. Es pensava que ella era el seu bebè, i la mare es va espantar unes quantes vegades a causa de les seves reaccions sobtades.

Aquell pis era tan gran que la meva germana i jo als vespres teníem por de travessar el passadís per anar de la sala al lavabo, i per això sempre ens acompanyàvem l'una a l'altra. De vegades jugàvem a mamàs i a papàs —els nostres marits sempre eren a fer feina—, i ens repartíem el pis, una meitat per hom.

Quan jo tenia un any i mig, la mare va tenir un disgust molt gran, perquè es va adonar que jo girava l'ull dret, com si em volgués entrar dins el nas.

Oh, na Neus s'està tornant guenya!, es lamentava.

I jo em passava els dies amb un pegat a l'ull bo, per veure si aconseguíem que el dret es redrecés. Però no va tenir cap efecte, allò del pegat i, anys després, em varen haver d'operar d'estrabisme. De llavors ençà, sempre m'ha fet por la fosca, perquè vaig haver de passar tres dies sencers amb els ulls embenats. Per primera vegada a la vida vaig tenir molta de por. Tant de bo aquella hagués estat la pitjor de totes les pors a les quals m'he hagut d'enfrontar.

Però el meu primer record de la mare i jo juntes i soles és d'aquella casa, de quan ella em rentava a la banyera. M'ensabonava tot el cos amb Moana i, després de treure'm el sabó amb molta d'aigua, m'emboïcava amb una enorme tovallola blanca i rosa i, en braços, em duia fins a l'habitació i em deixava damunt del llit i m'eixugava amorosament. Després em posava colònia Jazmín, d'Avon, que venia dins una botella que —ja buida— encara conservam. Aquell brevíssim trajecte pel passadís des del bany al dormitori per a mi representava la glòria. El camí a un paradís; un camí que vols que sigui lent i sense fi. Em record perfectament de la tovallola i de les besades que em feia a les galtes. Supòs que la mare s'oblidava durant uns minuts del meu ull estràbic i de tota la resta de problemes que poguéis tenir i que jo, naturalment, desconeixia. Per exemple, de la sordesa que ja havia començat a patir, i de vegades

la venien a molestar renous dins el cap. Havia anat a Barcelona, on li varen trepanar el crani per mirar de curar-la. Allò no va solucionar res; però encara faltaven molts d'anys perquè deixés de sentir-hi per sempre.

Na Meri i jo constituïem el seu món sencer. Érem tres, i sempre estàvem juntes. Els tres mosqueters. Les tres fades d'aquella princesa que dormí cent anys. Els tres porquets. Les tres Gràcies... La meva memòria primordial sempre em condueix a aquells primers dies, a la mà de la mare i a la mà de la meva germana. Totes tres érem com una muntanya molt forta, a pesar de la nostra feblesa. I això ho pens ara, perquè és ara quan m'he adonat del que en veritat té força a la vida, molta més força que qualsevol convicció, creença o ideologia que, si t'hi fixes tan sols una mica, no signifiquen res. En canvi, la meva mare amb una filla a cada mà era la representació viva de la força més gran que es pugui descriure.

I jo era la petita, la més desprotegida, la que girava l'ull dret, la que no menjava si la mare havia de partir a algun lloc, la que no varen tenir temps de fotografiar. I, a pesar de tot, la que sempre volia guanyar i la que, rere les rialles i els jocs, ja semblava una mica perduda i enfadada amb tot.

La paraula *mamà* és màgica. És la paraula que ve tot d'una amb una solució, amb una carícia, amb l'amor més sincer. De petits la pronunciam constantment. Tots. De més grans, n'hi ha que també ho continuam fent. Els que no ens n'hem sortit tal vega-

da més que els altres, els triomfadors. I per això ara el que més enyor és poder pronunciar aquesta paraula sabent que tot d'una vendrà acompanyada d'uns braços oberts que m'acolliran sense fer preguntes i de la dolçor i la bondat que caracteritzaven aquell ésser que ens va tocar a la meva germana i a mi.

Els darrers records que tenc de la meva mare són totalment oposats. Durant els dos darrers anys, ja molt malalta, era jo qui la cuidava a ella i la que corria angoixada al seu costat quan em cridava. Quan arribava als matins a casa seva, devers les onze, i ella encara dormia, jo m'ajeia al seu costat i la mirava. Escoltava la seva respiració i li parlava en veu baixa. Li deia coses molt boniques que ella no va sentir mai. No em deixis encara. Ets tan guapa. Avui et faré espaguetis amb gambes. Què faré sense tu. He de pensar a anar a la tintoreria a cercar els pantalons del pare. I, de sobte, ella per fi obria els ulls i em somreïa. El primer que veia era la meva cara. Que no hem de berenar?, li preguntava jo. Llavors li posava les sabatilles amb molta cura, li acostava el caminador i l'acompanyava al lavabo. Després li preparava el berenar: cafè amb llet i coqueta de patata i les pastilles (Blokium per al cor, Seguril per fer pipí i Entocord per a la inflamació del fetge). Jo intentava ajudar-la, consolar-la i, sobretot, mantenir el sentit de l'humor i les rialles que gairebé sempre ens havien acompanyat. Fins i tot en els pitjors dies jo havia intentat que la ironia ens salvés —probablement perquè és l'única salvació possible—, i com que totes dues

sempre estàvem dispostes per a qualsevol classe de joc, jugàvem i jugàvem, i ens fotíem del sant i de la festa. Perquè hi havia estones en què el patiment era molt intens i no ens quedava altre remei que dir: ja està bé! A la merda, tant de mal! No hi ha qui l'aguanti!. La mare convivia amb un bon inventari de dolences: hepatitis crònica autoimmune, anèmia, falta de plaquetes a la sang, sordesa i acúfens, dolor a les cervicals i a les extremitats i grans dificultats per moure's a causa de la fractura del maluc esquerre. L'hepatitis era la causant de dies de febre i tremolor, i del color groc que sovint li envaïa la pell i els ulls. Menjava molt poc. Tot li suposava un esforç excessiu. Les cames se li inflaven —primer l'una, després l'altra i, més tard, totes dues alhora—. Les tenia plenes d'aigua, amb la pell lluent, i amb ferides que apareixien de sobte, però que tardaven a fugir. De vegades, n'hi rajava aigua. I havíem d'aturar aquells brolladors amb benes. Jo li posava crema hidratant d'oli d'oliva i li feia massatges suaus perquè ella es queixava que tenia la sensació que la pell li tibava. Una vegada se li va fer una úlcera de la mida i la concavitat d'una cullera. Jo m'amagava al bany a plorar perquè em feia tanta pena... Però se li va curar. I cada dia rebia l'infermer que venia a casa amb un somriure d'orella a orella. No he vist mai una expressió més dolça en la meua vida. Va arribar un dia que vaig haver d'aprendre a fer-li jo les cures. Així no havíem d'estar tan pendents de cridar a Urgències. I també convertírem aquell fet en un joc: jo

em posava una bata blanca i un còfia amb una creu vermella —que jo mateixa vaig fer amb una cartolina— i em comportava com si fos una infermera molt simpàtica que arribava amb el seu maletí ple de potingues i medicaments. Toc, toc, deia jo. Qui és?, preguntava ella. Som na Polita. Oh, reina, passa, passa. El primer cop que vaig entrar a la saleta disfressada d'aquella manera, la mare va esclafir tan fort i va riure tant que la panxa li va fer mal. Na Polita i ella es varen fer grans amigues.

Estic convençuda que la mare patia moltíssim més del que manifestava, perquè la seva tolerància al dolor sempre va ser enorme. I tot i que es queixava i repetia que tant de bo aquell turment s'acabés aviat, en el fons també li resultava insuportable la idea d'abandonar-nos.

—No veuré els meus nets... No sabré què fan. Tan monos que són. Tan estimats...

Volia quedar-se un poc més, per saber com serien les seves vides. Què farien. Na Meri i jo ja érem adultes, però els tres nets eren tan petits als seus ulls. Crec que li havia agradat molt ser àvia i cuidar aquelles criatures encantadores. I no les volia deixar. Encara les havia de cuidar un poc més, tot i que tots tres ja havien deixat ben enrere l'adolescència i el gran ja estava a punt de casar-se.

Tot i així, sé amb certesa que jo era qui més la preocupava. Em veia tan indefensa. Sola enmig d'una mar embogida, en un món que cap de les dues no compreníem. Enfadada amb la humanitat.

Descontenta amb els meus petits encerts. Poc afortunada. Em deia:

—Ai, Neus, no sé com ho faràs quan jo ja no hi sigui... —I els ulls li brillaven, com si hagués de començar a plorar. I jo li somreia, amb una tristor infinita.

Perquè ella sabia que era com el meu flotador, com aquella rodeta blava i groga amb un sol dibuixat que deia «*Vamos a la playa*» amb la qual jo em ficava a la mar de s'Arenal de Banyalbufar per anar fins a les roques que suraven lluny de la vorera. Els seus braços, que ara subsistien miraculosament sense força sobre la butaca, plens de taques morades, havien estat per a mi una petita rada que m'acollia sempre, tant si jo m'hi acostava com un tauró enrabiat com si ho feia com un peixet de colors vius i alegres.

La vida sense Milady és una tragèdia. Diuen que el pitjor que li pot passar a una mare és perdre un fill. Però el pitjor que li pot passar a un fill és perdre la mare. I la diferència és que no tothom és una mare; en canvi, fills ho som tots.